HARLINGEN.

1.

Bibliothek der k. k. techn. Hochschule Graz

POLDERS DIE GEHEEL OF GEDEELTELIJK OP DE KAART VOORKOMEN.

Administratieve Indeeling.

FRIESLAND.

Westersche polder.
Zuid-Ooster polder.
Noord-Wester polder.
Nieuwe Bildtpolder.
Waterschap de Bildtpollen. (*Bestaande uit de waterstaatkundige polders Westelijke of Onde Bildtpollen en Oostelijke of Nieuwe Bildtpollen.*)
Noorderleegpolder (*Noorderleegster binnenpollen*).
Nieuw Monnike Bildtpolder.
Marrumer en Nijkerkerpolder. (*Bestaande uit de waterstaatk. polders van die namen.*)
Hallemerhoeksterpolder.
Noordermiedpolder.
Zuidermiedpolder.
Balkendsterpolder.
Slagtedijksterpolder.
Jestpolder.
Poelhuizerpolder.
Poelensterpolder. (*Bestaande uit de twee waterstaatkundige deelen* a *en* b.)
Polders 1 *tot en met* 12.

ZEEWERING

De zeewering wordt gevormd door den Nieuwen Bildtdijk, den Poldijk en den buitendijk van Ferwerderadeel, in onderhoud bij de waterschappen: het Nieuw Bildt, de Bildtpollen, den Noorderleegpolder en het waterschap der zeedijken van Ferwerderadeel; hieronder breeder omschreven.

POLDERS, ENZ.

Polders.

Op de kaart is de waterstaatkundige toestand geteekend. De administratieve indeeling is boven de kaart omschreven.

Waterschap het Nieuw Bildt.

Het waterschap is belast met het onderhoud van de zeewering langs zijne kust van Westhoek tot aan den Zwarten Haan; met het gedeeltelijk onderhoud der grenssloot tusschen het Oud en Nieuw Bildt en van de grensscheiding tusschen de Oude en Nieuwe Bildtpollen.

In de uitgaven wordt voorzien door eenen jaarlijkschen omslag bundersgewijze, over de in het waterschap gelegen landerijen voor zoover de inkomsten uit de eigendommen van het waterschap voortspruitende, onvoldoende zijn.

Het bestuur over het waterschap wordt uitgeoefend door een dijksbestuur bestaande uit drie volmagten, die op voordragt der stemgeregtigde omslagpligtigen door den Koning benoemd worden. De oudste in rang oefent als dijkgraaf het voorzitterschap uit.

Deze volmagten zijn belast met de handhaving en uitvoering van alle wetten, verordeningen en keuren, die het waterschap betreffen, behoudens de gevallen, waarin dit aan eene andere magt is opgedragen, zij dragen zorg voor de tijdige herstelling en het goed onderhoud der werken.

Het reglement van bestuur, vastgesteld door Provinciale Staten van Friesland 10 *Nov.* 1859, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 6 *Dec.* 1859, *n°.* 79.

Waterschap het Oud Bildt.

Bij het waterschap zijn in onderhoud en beheer:

1°. *De Arm- of Statendijk van Dijkshoek tot Westhoek lang* 1400 *M. ongeveer met bijbehoorende zeeweringswerken.*

2°. *De Oude Bildtdijk strekkende van den Armdijk tot de grens van Ferwerderadeel.*

3°. *De sluis te Oude Bildtzijl in den Ouden Bildtdijk.*

4°. *De Kadijkstervaart van Nieuw Bildtzijl tot de sluis te Oude Bildtzijl* (*gedeeltelijk*).

5°. *De pijp in den kunstweg te Wier* (*Wierzijl*).

6°. *Het vaarwater het Moddergat van Wierzijl tot het Berlikumerzijl buiten het waterschap gelegen.*

7°. *De openbare vaarten, dijken, wegen en bruggen op het Oud Bildt, voor zoover geen derden met het onderhoud belast zijn.*

In de kosten van onderhoud wordt voorzien door omslagen over de in het waterschap gelegene landerijen (met uitzondering van de landen kadastraal gemerkt Gemeente St. Jacobi, Sectie C, n°. 782, 783, 786 *en* 788 *en Gemeente Lieve Vrouwe Parochie, Sectie E, n°.* 142 *en* 143, *deze landerijen zijn vroeger door een Saksischen hertog bevoorregt met eeuwigdurenden vrijdom van onderhoudspligt, waarvan de titel voorhanden is, voor zoover de inkomsten van het waterschap onvoldoende zijn. Het bestuur over het waterschap wordt uitgeoefend door een dijksbestuur bestaande uit een voorzitter en twee leden allen uit en op voordragt van volmagten, door den Koning te benoemen.*

De volmagten ten getale van negen worden regtstreeks door stemgeregtigde omslagpligtigen gekozen. Zij zijn belast met de regeling van al hetgeen tot de huishouding, het waterschap betreffende, behoort en niet bepaaldelijk aan het dijkbestuur is opgedragen. Aan het dijksbestuur behoort met slechts enkele uitzonderingen de handhaving en uitvoering der wetten, verordeningen en keuren het waterschap betreffende, en de zorg voor het onderhoud van de ten laste van het waterschap zijnde werken.

Het reglement van bestuur, vastgesteld door Provinciale Staten van Friesland 20 *November* 1866, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 18 *January* 1867 *n°.* 50; *eene wijziging van gemeld reglement, vastgesteld door Provinciale Staten* 11 *Nov.* 1868, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 18 *Dec.* 1868 *n°.* 15.

Waterschap de Bildtpollen.

Bij het waterschap zijn in onderhoud en beheer:

1°. *De zeewering en bijbehoorende werken, de* »*Poldijk*" *van den Zwarten Haan tot den Opdijk.*

2°. *De opdijk met daarop geplaatsten windwatermolen.*

3°. *De Pol- en Opdijkszvaarten.*

4°. *De duiksluis voor de Opdijkszvaart in den Nieuwen Bildtdijk.*

5°. *De gebouwde eigendommen van het waterschap.*

Gemeenschappelijk met den Noordleegpr. wordt door het waterschap onderhouden:

1°. 1272 *M. van den Poldijk strekkende van den Opdijk, oostwaarts.*

2°. *de rijweg tusschen het Noorderleeg en de Nieuwe Pollen.*

3°. *de gemeene waterlossing tot en met het Zijltje of de duiker in den Monniken Bildtdijk te Nieuwe Bildtzijl.*

Gemeenschappelijk met het Nieuw Bildt wordt onderhouden het staketsel bij den Zwarten Haan op de scheiding van de zeedijken der beide waterschappen.

De onderhoudspligt rust op de in het waterschap gelegen landen, die bundersgewijs in den omslag deelen.

Het beheer over het waterschap wordt uitgeoefend door een dijksbestuur bestaande uit drie volmagten door den Koning te benoemen uit eene voordragt van stemgeregtigde onderhoudspligtigen. Aan de volmagten behoort de handhaving en uitvoering van alle wetten, verordeningen en keuren het waterschap betreffende, waarvan de uitvoering niet aan anderen is opgedragen: zij dragen zorg voor het goed onderhoud der werken.

Het Reglement van Bestuur, vastgesteld door Provinciale Staten van Friesland, 18 *Julij* 1860, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 15 *Sept.* 1860 *n°.* 37. *Eene wijziging van het reglement, vastgesteld door Provinciale Staten* 14 *Julij* 1864, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 18 *Augustus* 1864, *n°.* 58.

Noorderleegpolder.

Bij den polder zijn in onderhoud de dijk strekkende van den Vijfhuisterdijk tot op de halve breedte van den daaraan sluitenden binnendijk, en alle tot den polder behoorende werken.

Gemeenschappelijk met het waterschap de Bildtpollen onderhoudt de polder 1272 *M. van den Poldijk strekkende van den Opdijk, oostwaarts en de gemeene waterlossing (de Rijd genaamd), tot en het Zijltje of den duiker in den Monniken Bildtdijk te nieuwe Bildtzijl.*

Het beheer en toezigt over de zeewerken is opgedragen aan twee volmagten, die op voordragt der ingelanden door den Koning benoemd worden.

De uitgaven worden bestreden door de opbrengst der eigendommen van den polder en door omslagen bundersgewijs over de in den polder gelegen landen.

Het reglement voor den polder, vastgesteld door de Prov. Staten van Friesland 22 *Nov.* 1852, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 20 *Dec.* 1852, *n°.* 28.

Waterschap der Zeedijken van Ferwerderadeel.

Bij het waterschap is in onderhoud de zeedijk met zijne aanhoorigheden, strekkende van den breeden Bildtdijk onder Hallum, tot den Holwerderarmdijk bij Blija.

De verpligting tot onderhoud van de tot het waterschap behorende werken, regelt zich naar de Provinciale verordening tot vervanging der floreenen, vastgesteld door de Staten van Friesland, 12 *November* 1863.

De uitgaven worden, behalve door de inkomsten van het waterschap, bestreden door omslagen over de onderhoudspligtigen.

Het bestuur over het waterschap wordt uitgeoefend door eene vergadering van elf volmagten, gekozen door de stembevoegde ingelanden, en door een dijksbestuur, bestaande uit een dijkgraaf en twee gedeputeerden, allen uit en op voordragt van de volmagten door den Koning te benoemen.

De volmagten zijn belast met de regeling van al wat tot de huishouding van het waterschap behoort en niet bepaald aan het dijksbestuur is opgedragen.

Het dijksbestuur draagt zorg dat de zeewering en andere waterschapswerken in goeden staat onderhouden worden, en voert de wetten, verordeningen en keuren uit, die het waterschap betreffen, behoudens de gevallen, waarin dat aan eene andere magt is opgedragen.

Het Reglement van Bestuur van het waterschap, vastgesteld door Provinciale Staten van Friesland 28 *Julij* 1869, *is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 19 *Augustus* 1869, *n°.* 17. *Wijzigingen van het reglement, vastgesteld door Provinciale Staten* 10 *November* 1870 *en* 8 *Julij* 1872, *zijn goedgekeurd bij Koninklijke besluiten van* 4 *December* 1870 *n°.* 11, *en* 9 *Augustus* 1872 *n°.* 49.

Belasting op de Floreenen, in verband tot den onderhoudspligt der dijken, vaarten en kanalen.

De floreenbelasting, eene belasting op de huren, die per floreen (*een munstuk ook goud- of postuulgulden genoemd*) *werd vastgesteld, het beste te vergelijken met onze tegenwoordige grondbelasting, werd in Friesland ingevoerd onder de heerschappij van den Saksischen hertog Albert bij eene overeenkomst of Reversaalbrief, den* 30*sten April* 1498 *te Sneek gesloten, waarbij hij zich onder anderen verbond voor wegen en dijken zorg te dragen. In* 1504 *werd door hertog George van Saksen de beroemde Saksische ordonnantie uitgevaardigd, waarbij bepalingen omtrent het bedrag der jaarlijks in te vorderen belastingen werden gemaakt.* 20 *Junij* 1511, *werd door Everwijn, graaf van Bentheim, namens hertog George, een bevel uitgevaardigd, om alle landerijen en huren te brengen op een* »*register of Kohier van den Aanbreng,*" *te vergelijken met het Kadaster van onzen tijd, om tot een maatstaf van heffing te geraken; deze maatstaf is tot* 1806 *behouden.*

De floreenbelasting werd in den regel 6 *malen 's jaars betaald door den eigenaar en den huurder, ieder voor de helft, en vastgesteld op drie stuivers per floreen reëel; wat daarboven geheven werd kan als buitengewone last beschouwd worden. Oorspronkelijk werd de opbrengst gebezigd ten behoeve van den vorst en van de huishouding van den staat. Bij buitengewone behoeften nam men steeds zijne toevlugt tot accessoire omslagen over den floreen, eerst tot onderhoud der soldaten en later ook tot onderhoud der zeedijken, tot het graven en verbeteren van kanalen, enz.*

In de ordonnantie van 1510, *op het stuk van de dijken enz., wordt reeds het onderhoud van het paadwerk enz., bij omslag over de floreenen voorgeschreven. Wat het opmaken der aardewerken betreft, zoo werd in* 1574 *ook dit deel der dijkslasten over de floreenen omgeslagen. Vóór* 1533 *was er weinig of geene orde in de dijkszaken. Van dat jaar dagteekent de uitspraak van Stadhouder en Hof* (*groot-Arbitrement*) *waarbij het onderhoud der dijken geregeld werd en en aan de verschillende meest aan zee gelegen grietenijen, dijkvakken werden aangewezen om in weerbaren staat te onderhouden.*

De onderhoudpligtigen droegen de kosten door de oplrengst van een stuiver of halven stuiver van elken floreen huurwaarde.

Het verbeteren van bestaande of het graven van nieuwe vaarten en kanalen werd in dezen tijd ook meestal door de belanghebbenden lij wijze van omslag over de floreenen bekostigd.

Met het jaar 1806 *hebben de floreenen regtens opgehouden te bestaan, althans wat de voornaamste* »*de groudbelasting*" *betreft, die de verouderde en onbruikbare maatstaf der huurwaarde van* 1511 *verving. Als accessoire omslag ten behoeve der zeeweringen (als Dijksfloreenen), waarbij het oorspronkelijk geschatte aantal floreenen huurwaarde der landerijen de maatstaf van den aanslag bleef, bleven zij bestaan, tot het in werking treden van het besluit der Provinciale Staten van Friesland, betreffende de vaststelling eener verordening tot vervanging der floreenen, door het kadastraal inkomen als maatstaf van onderhoudspligtigheid en stembevoegdheid bij de waterschappen in Friesland, van* 12 *November* 1863, *goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 2 *Januarij* 1864, *n°.* 62.

Verordening tot vervanging der Floreenen, door het kadastraal inkomen, als maatstaf van onderhoudspligtigheid en stembevoegdheid bij de waterschappen in Friesland.

Ten einde de onbillijkheid op te heffen, die er in gelegen was, de net floreen bezwaarde landen uitsluitend te doen voorzien in het onderhoud der zeeweringen, is door de Provinciale Staten van Friesland vastgesteld eene verordening, waarbij de floreen als maatstaf van onderhoudspligtigheid en stembevoegdheid in de Friesche waterschappen afgeschaft, en vervangen wordt door het belastbaar kadastraal inkomen van al de in die waterschappen gelegen getuwde en ongebouwde eigendommen, voor zoover de onderhoudspligt van tot een waterschap behoorende werken, niet bij bijzondere staatsbesluiten of Reglementen op bepaald aangewezen perceelen is gelegd, en hierin niet nader voorzien is.

De verpligting tot onderhoud kan niet worden afgekocht of verplaatst.

Van de onderhoudspligtigheid wordt door het waterschapsbestuur een legger opgemaakt en bijgehouden, die den grondslag van de regten en verpligtingen der ingelanden uitmaakt.

Eene klassificatie der eigendommen heeft plaats, zoodra deze niet alle een gelijk belang bij de werken hebben. Bij wijze van overgangsmaatregel wordt van de met floreen bezwaarde eigendommen gedurende 20 *jaren, te rekenen van de vaststelling van bovengemelden legger, als vaste bijdrage geheven de som, die van* 1843—1863 *gemiddeld van elken floreen betaald is. Het ontbrekende wordt omgeslagen over de gebouwde en ongebouwde eigendommen naar den legger van onderhoudspligtigheid.*

Ook voor de stembevoegdheid is het kadastraal inkomen de maatstaf.

De verordening is vastgesteld door Provinciale Staten van Friesland 12 *November* 1863, *goedgekeurd bij Koninklijk besluit van* 2 *Januarij* 1864, *n°.* 62. (*Provinciaal blad n°.* 13), *en gewijzigd door de Provinciale Staten bij besluiten van* 20 *Julij* 1864, 20 *November* 1866 *en* 13 *November* 1867, *goedgekeurd bij Koninklijke besluiten van* 1 *September* 1864, *n°.* 39, 19 *Januarij* 1867, *n°.* 43 *en* 29 *December* 1867, *n°.* 5.

BEDIJKINGEN.

	Jaar van bedijking.		Jaar van bedijking
Polder de Westelijke of Oude Bildtpollen	1715.	*Zuidoosterpolder*	1832.
Noorderleegpolder	1754.	*Jestpolder*	1841.
Polder de Oostelijke of Nieuwe Bildtpollen	1754.	*Balkendsterpolder*	1845.
Zuidwesterpolder	1802.	*Noordermiedpolder*	1844 en 1845
Polder 1.	1807.	*Marrumer en Nijkerkerpr.*	1845.
Nieuwe Bildtpolder	1816.	*Polder* 8	1845.
Polder 6.	1818.	*Hallumerhoekpolder*	1846.
Poelensterpolder	1819.	*Slagtedijksterpolder*	1846.
Poelhuizerpolder	1820.	*Noordwesterpolder*	1853.
Polder Nieuw Monnikebildt	1825.	*Westersche polder*	1854.
Zuidermiedpolder	1829.	*Polder* 2	1854.
		Polder 3	1868.
		Polder 9	1868.

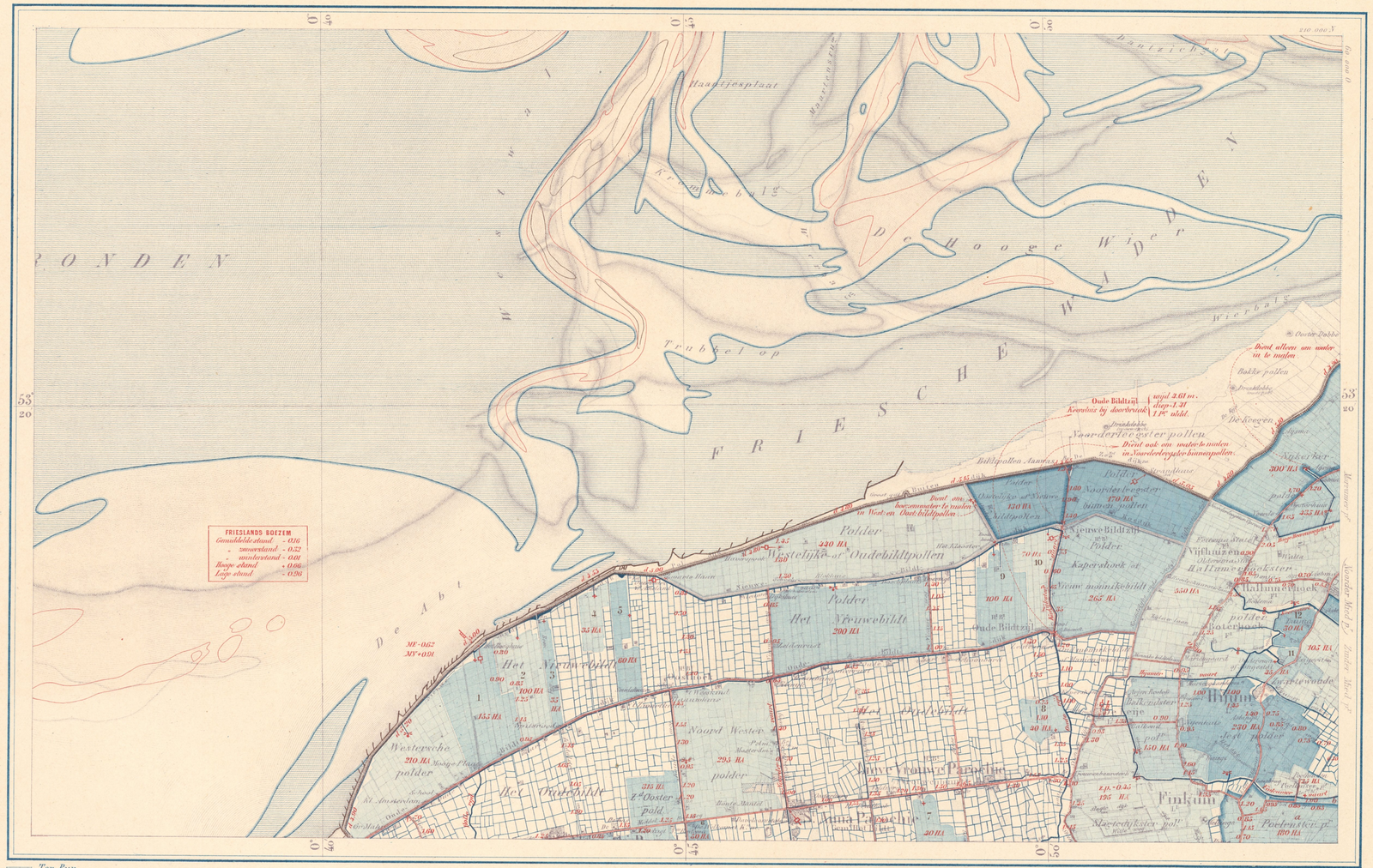

Top. Bur.

Schaal van 10000 Meters.

5000 4500 4000 3500 3000 2500 2000 1500 1000 500 0 5000 Meters

Bewerkt in 1873

VERWIJZING.

Voor meerdere historische, administratieve en waterstaatkundige bijzonderheden omtrent Friesland, zie de werken:

Memorie over den toestand van den binnenlandschen waterstaat der provincie Friesland, van den Inspecteur en den Hoofdingenieur van den Waterstaat C. Brunings en P. Caland. 1870.

Memorie over hetzelfde onderwerp van den Hoofdingenieur Bolten. 1860.

Academisch proefschrift over den oorsprong en de geschiedenis van de belasting op de Floreenen in Friesland, door Jan Hendrik Frans Karel van Swinderen, te Leeuwarden bij W. Eekhoff. 1861.

Algemeen overzigt van de provincie Friesland met betrekking tot derzelver waterstaat, uitgebragt door den Hoofdingenieur in algemeene dienst Ferrand, dd. 21 Maart 1832, n°. 11, opgenomen in de stukken betrekkelijk aan te brengen verbeteringen in den binnenlandschen waterstaat der provincie Friesland, herdrukt en voor het publiek verkrijgbaar gesteld ingevolge besluit van heeren Staten van Friesland van den 19den Julij 1854, n°. 8.

Bijdrage tot de geschiedenis van het dijkregt in Friesland, inzonderheid met betrekking tot de contributie der Vijf Deelen. Eene academische proeve door J. Minnema Buma, Leijden 1855.

Historische jaarboeken van oud en nieuw Friesland van de vroegste geheugenissen tot op den tegenwoordigen tijd, door Focke Sjoerds, in 3 deelen, Leeuwarden 1768.

Tegenwoordige staat der Nederlanden, 14de, 15de en 16de deel, Amsterdam 1788.

De landgemeenten in Friesland, academisch proefschrift door A. A. F. van Panhuijs. Groningen 1869.

Rapport van den hoofdingenieur Haijward, dd. 8 Junij 1868, betreffende het onderzoek naar den hoogen stand des boezemwaters in sommige gedeelten der provincie Friesland, in verband met daartoe betrekkelijke adressen.

Natuurkundige plaatsbeschrijving van de provincie Friesland, door J. J. Bruinsma, lid van den geneeskundigen raad voor Friesland en Groningen, 's Gravenhage, bij van Weelden en Mingelen. 1872.

TOELICHTING.

De polders op de kaart hebben de kleur van den boezem, waarop zij uitwateren, in verschillende tinten.

Polders, door een bies van donkerder tint omgeven, brengen het water niet regtstreeks op den boezem, maar eerst op een anderen polder. De alzoo bij elkander behoorende polders hebben gelijke tint.

Boezem- en vlietlanden zijn niet gekleurd.

Tot meer duidelijke aanwijzing van de boezemwateren zijn daarbij de benamingen in het rood gesteld.

De topographische kaart stelt de banken en dieptelijnen voor in 1866.

VERKLARING DER TEEKENS.

- Vijzelwatermolen.
- Kleine watermolen.
- Uitwateringsluis (U. sl.) (Sluizen, die tot een ander doel dienen, zijn aangewezen door dit teeken en nader omschreven.)
- Duiker onder door een waterleiding.
- Peilschaal.
- Peilmerksteen.
- *zp.* Zomerpeil van polders.
- *1.27* Cijfers zonder voorafgaande letter geven terreinshoogten aan in M. boven of beneden Amsterdamsch peil A.P.
  Het decimaalpunt geeft de plaats der terreinshoogten aan.
- *d.* Dijkshoogte.
- *M.E.* Aangenomen middelbare eb, zijnde die over de zomermaanden der jaren 1869—1870. (Gerekend van 1 Mei tot 31 Oct.)
- *M.V.* Aangenomen middelbare vloed, zijnde die over de zomermaanden der jaren 1869—1870. (Gerekend van 1 Mei tot 31 Oct.)
- Straat-, grind-, schulpwegen, enz.
- Zeedijk gedeeltelijk kunstmatig verdedigd.
- Bij laagwater droogvallend gedeelte.
- Laagwaterlijn.
- Lijn van 25 decimeters onder gewoon laagwater.
- " " 50 " " " "

De grootte der polders is gegeven in Hectaren (HA.), *volgens meting op de kaart. Gemakshalve is in de polders, die geen bepaalden naam dragen, ter hunner onderscheiding een bruin cijfer geplaatst.*

BOEZEMS.

Frieslands boezem.

Oppervlakte van den boezem 27 200 *HA. ongeveer. Oppervlakte van de landen, die er op afwateren* 266 700 *HA. ongeveer. Oppervlakte van de groene landen, in den regel 's winters onder water staande,* 33 000 *HA. ongeveer.*

De boezem loost op de Zuiderzee door de sluizen Munnekezijlen, Dokkumer Nieuwezijlen, Roptazijl, te Harlingen, Makkum, Workum, Hindeloopen, Molkwerum, Stavoren, Tacozijl, Lemmer en Schoterzijl.

Te Nieuwezijlen, Kollum, Dokkum, Zwaagwesteinde, Bergumerdam, Gerlen-Alles-Verlaat, Stroobos, Leeuwarden, Lemmer, Tacozijl, Stavoren, Molkwerum, Hindeloopen, Workum, Roptazijl, Bolsweardersbrug, Munnekezijl, Leijebrug, Dragten, Nesserzijl, Terbandsterschans, Oude Schoterzijl, Galamadammen, Makkum en Harlingen, Langebrug, Schuilenburg onder Oostermeer, Gorredijk, Vierhuizen, Scharsterbrug, Draaibrug over de Welle, St. Jacob en Sneek, worden tegenwoordig dagelijks geregeld waarnemingen van den boezemstand verrigt. Het vaste tijdstip van waarneming is des middags 12 *uur, doch ingeval van strooming, is dit aan de zeesluizen, het oogenblik voor dat de strooming aanvangt.*

De hoogte der polderkaden is zeer ongelijk.

Het zomerpeil van den boezem is 0.42 *M. — AP.*

Leeuwarden.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.30.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " *AP.*
Hoogste stand in die jaren: + 0.43. 11 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.73. 19 *Aug.* 1868.

Munnekezijl.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.34.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.05.
Hoogste stand in die jaren: + 0.56. 1 *Febr.* 1868.
Laagste " " " " — 0.78. 12 *Sept.* 1868.

Leijebrug.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.37.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.06.
Hoogste stand in die jaren: + 0.45. 6 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.83. 13 *Sept.* 1868.

Dragten.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.29.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " + 0.01.
Hoogste stand in die jaren: + 0.60. 9 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.90. 3 *Oct.* 1868.

Nesserzijl (Oostergo).
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.31.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.01.
Hoogste stand in die jaren: + 0.44. 18 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.81. 23 *Aug.* 1868.

Nesserzijl (Zevenwouden).
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.31.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " + 0.03.
Hoogste stand in die jaren: + 0.66. 8 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.76. 7 *Aug.* 1868.

Terbandsterschans.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.28.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " + 0.05.
Hoogste stand in die jaren: + 0.66. 9 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.74. 17 *Aug.* 1868.

Oude Schoterzijl.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.27.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " + 0.03.
Hoogste stand in die jaren: + 0.56. 13 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.85. 4 *Oct.* 1868.

Galamadammen.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.37.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.08.
Hoogste stand in die jaren: + 0.36. 13 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.96. 29 *Oct.* 1868.

Makkum.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.33.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.04.
Hoogste stand in die jaren: + 0.40. 5 *Febr.* 1867.
Laagste " " " " — 0.96. 25 *Oct.* 1868.

Harlingen.
Gemiddelde zomerwaterstand (1 *Mei* — 1 *Nov.*) 1861—1870: — 0.30.
" *winterwaterstand* (1 *Nov.* — 1 *Mei*) " " — 0.01.
Hoogste stand in die jaren: + 0.42. 10 *Jan.* 1867.
Laagste " " " " — 0.80. 29 *Aug.* 1868.

BUITENWATERSTANDEN

(*waargenomen aan de Rijkspeilschalen.*)

Zuiderzee.
Harlingen. Gemiddelde waterstand in de jaren 1865—1870:
vloed . . . . . + 0.71. | *eb* . . . . . — 0.57.
Nieuwe Bildt (*aan het Hooghuis*). *Gem. stand in de jaren* 1869—1870:
vloed . . . . . + 0.82. | *eb* (*over* 1869) . . . — 0.61.
Hoogste en laagste standen in die jaren:
3 *Nov.* 1869. . . . + 2.30. | 8 *Febr.* 1870 . . . . — 1.60.

Wadden.
Delfzijl. Gemiddelde waterstand in de jaren 1866, 1868 *en* 1869:
vloed . . . . . + 1.39. | *eb* . . . . . — 1.35.